

קונטרס

משעינות החיים

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

פרשת ראה תשפ"ו • גליון תקמ"ד

פה יוצאן סיטי יצ"ו

©

כל הזכויות שמורות

י"ל ע"י

מכון שלמה משנתו

להוצאת ד"ת של כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

שע"י איגוד חסידי צאנז זוועהיל

להערות והארות

או להזמנת הגליון נא לפנות לטעל:

201-455-7269

בארה"ק:

052-712-6945

דוא"ל:

mayunoshachaim@gmail.com

דרוש לפרשת דאה

תשנ"ט

הענקה אם היא מתורת תשלומי שכירות או מתורת צדקה

כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך. וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם. העניק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך אשר ברכך ה' אלקיך תתן לו (דברים טו, יב - יד).

ובגמ' (קידושין יד, ב), מוכר עצמו אין מעניקין לו מכרוהו בית דין מעניקים לו וכו', רבי אלעזר אומר וכו' זה וזה מעניקין לו. ולהלן בגמ' (טו, א), מאי טעמא דת"ק, מוכר עצמו אין מעניקין לו, מיעט רחמנא גבי מכרוהו בית דין 'העניק תעניק לו' ולא למוכר עצמו. ואידך, ההוא מיבעי ליה לו ולא ליורשיו. יורשיו אמאי לא, שכיר קרייה רחמנא מה שכיר פעולתו ליורשיו אף האי פעולתו ליורשיו. אלא לו ולא לבעל חובו, מדסבירא בעלמא כרבי נתן דתניא אמר רבי נתן מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה תלמוד לומר (במדבר ה, ז) ונתן לאשר אשם לו, אתא 'לו' לאפוקי. ואידך בעלמא נמי לא סבירא לן כרבי נתן.

א) מבואר מסוגיית הש"ס, דלת"ק דאמר מוכר עצמו אין מעניקין לו לית ליה שעבודא דרבי נתן, ומש"ה אייתר ליה קרא למידרש 'לו ולא למוכר עצמו', ורבי אלעזר דאמר מוכר עצמו מעניקין לו, אית ליה שעבודא דרבי נתן, ומש"ה איצטריך ליה קרא לאשמועינן 'לו ולא לבעל חובו' דלגבי הענקה אין מוציאין מזה ונותנין לזה.

ועל פי זה הקשו האחרונים (עי' משנה למלך הלכות עבדים פרק ג' הלכה ט"ו) על שיטת הרמב"ם, שבהלכות עבדים (פרק ג' הלכה י"א) כתב להלכה כת"ק שהמוכר עצמו אין מעניקין לו, ואילו בהלכות מלווה ולווה (פרק ב' הלכה י') כתב להלכה כרבי נתן שהנושה בחבירו וחבירו בחבירו מוציאין מזה ונותנין לזה, ולכאז' לפי

סוגיית הגמ' הני סיתראי נינהי, דאי סבירא ליה כרבי נתן איצטריך 'לו' לאפוקי 'לו ולא לבעל חובו', ולא ילפינן 'לו ולא למוכר עצמו'.

והש"ך (חו"מ סי' פ"ו סק"ג) כתב לתרץ, דהא דאמרינן בגמ' 'ואידך בעלמא נמי לא סבירא לן כרבי נתן', אין הכוונה דלית לן שעבודא דרבי נתן כלל, אלא כוונת הש"ס דבכל מילי דצדקה כגון מעשר שני ושאר צדקות לית לן שעבודא דרבי נתן, והדבר ידוע דהענקה היא ממדין צדקה, הלכך לא איצטריך 'לו' למעוטי בעל חובו דעלמא, דלגבי שאר צדקה נמי לא ס"ל כרבי נתן בהא, כדתניא בתוספתא דפאה (פרק ד' הלכה ט"ז) מעשר שני אין משלמין בו החוב, ופסקה הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פרק ז' הלכה י"ז), וכן כתב המורדכי בפ"ק דב"ב (סי' תצ"ז) בשם אבי העזרי, על אחד שהיו נושים בו מנה ונתנו לו צדקה דפטור לשלם ממועות זה החוב מהך תוספתא, וא"ש דברי הרמב"ם, עכ"ד הש"ך, עיי"ש.

ועי' גם במשנה למלך (הלכות עבדים פרק ג' הלכה ט"ו) שכתב לדקדק מסתימת לשון הרמב"ם ומדבריו בפירוש המשניות (קידושין פרק א' משנה ב'), שבעל חוב אינו גובה מן ההענקה אף אחר שכבר באה ההענקה לידי העבד, עיי"ש. והיינו משום דהענקה היא בגדר צדקה, ובצדקה קי"ל שאין בעל חוב גובה מן הצדקה אף אחר שבא הממונן לידי העני כפי שהביא הש"ך הנ"ל בשם התוספתא, עכ"ד.

(ב) ברם לכא' יש לעיין, דאם איתא דהענקה היא מתורת צדקה כסברת הש"ך, אם כן מאי מקשה הש"ס שם אהא דס"ד לדרוש 'לו ולא ליורשיו', יורשיו אמאי לא שכיר קרייה רחמנא, מה שכיר פעולתו ליורשיו אף האי פעולתו ליורשיו, מה בכך שקראו הכתוב שכיר, סוף סוף חיוב ההענקה אינו בתורת שכר אלא בתורת צדקה, וכיון שצדקה היא שפיר מסתבר למעט את יורשיו. ואכן בהגהות הגר"א שם לא גריס ליה להך קושיא 'יורשיו אמאי לא', אלא גריס 'ואידך תרי לו כתיבי', עיי"ש. ולפי גירסתו ממעט הש"ס באמת יורשיו מהענקה, וכן הוא בספרי להדיא דממעט מ'לו' 'לו ולא ליורשיו'. ובהתורה והמצווה להרב מלבי"ם (שם) כתב, דבאמת בהא פליגי הספרי והש"ס דילן, דהספרי ס"ל דהענקה היא בתורת צדקה, ולהכי אין 'יורשיו יורשין את הענקו, ואילו הש"ס דילן ס"ל דהענקה אינה בתורת צדקה, ומש"ה פריך 'יורשיו אמאי לא שכיר קרייה רחמנא', עיי"ש. הרי לפנינו דסברת הש"ך דהענקה היא בתורת צדקה במחלוקת היא שנוייה שנחלקו בזה הש"ס דילן והספרי.

והעולה מזה, דאי הענקה היא בתורת צדקה, אם כן לת"ק דמסיק הש"ס דלא איצטריך ליה קרא ד'לו ולא לבעל חובו' משום דבעלמא נמי לא ס"ל כרבי נתן, היינו דלגבי צדקה לא ס"ל כרבי נתן, אבל בשאר חובות אית ליה שעבודא דרבי נתן, כסברת הש"ך בדעת הרמב"ם. אבל אם הענקה היא בתורת שכר, אם כן לת"ק דלא איצטריך ליה קרא ד'לו ולא לבעל חובו' משום דבעלמא נמי לא ס"ל כרבי נתן, היינו משום דלית ליה שעבודא דרבי נתן כלל וכפשטות לשון הש"ס.

ויש להביא עוד סמך לסברת הש"ך דלדעת הרמב"ם מצוות הענקה היא בתורת צדקה, שהרי כתב הרמב"ם (הלכות עבדים פרק ג' הלכה ט"ו) וזה לשונו: וענק אמה העבריה וכן מציאתה לאביה, ואם מת אביה קודם שיבוא לידו הרי הן של עצמה ואין לאחיה בהן כלום שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו, עכ"ל. וכתב הכסף משנה שם וזה לשונו: ויש לדקדק על מה שכתב 'ואם מת האב קודם שיבא לידו', משמע שאע"פ שבא לידה אינו מורישו, ובריש נערה שנתפתה (כתובות מא, ב) משמע שהוא מורישו. וצריך לומר, דבא לידה כבא לידו דמי, עכ"ל.

וכתב עליו במשנה למלך שם וזה לשונו: ותמהני, דמדבריו משמע דאם לא בא לידה אע"פ שיצתה בחיי האב שכבר נתחייב האדון בחיי האב אפ"ה אינו מורישו, ואילו מריש פרק נערה משמע דאפילו לא בא לידה מורישו וכו', וכמו ששינינו, מעשה ידיה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין. ולרבינו אפשר לדחות ולומר, דכל שנתחייב בהן האב כבא לידו דמי, אבל דברי מרן (הכסף משנה) צל"ע. ומהרימ"ט (בחידישוי לקידושין יד, א ד"ה הא מני) כתב במהדורא שנייה, דאי יצאה בחיי האב אינו מוריש, דשאני הענקה ממעשה ידיה וכמו שחילק שם, ולפי דבריו אפשר דאפילו בא לידה אינו מוריש כל שלא בא לידו, ולפ"ז אתו דברי רבינו כפשטן, עכ"ל המשנה למלך, עיי"ש.

מבואר מדברי המהרי"ט, דהרמב"ם ס"ל לחלק בין מעשה ידיה להענקה, דדווקא במעשי ידיה זוכה האב מיד כשבא השכר לידה, אבל הענקה שאינה שכר גמור לפיכך אין האב זוכה בה עד שתבוא לידו. ודבריו עולים כסברת הש"ך שהענקה אינה בתורת שכר אלא בתורת צדקה, ולכן אם מת אביה קודם שיבוא לידו הרי הן של עצמה לפי שהאב אינו יכול להוריש את הענק לבניו, וכדברי המלבי"ם בפירוש הספרי.

ג) והנראה לתת פשר דבר בזה, דהנה רש"י בפרשתן על הפסוק (דברים טו, טז) וזכרת כי עבד היית וגו' פירש וזה לשונו: וזכרת כי עבד היית, והענקתי לך מביזת מצרים וביזת הים, ואף אתה הענק ושנה לו, עכ"ל. והוא מהספרי (שם), דתניא, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, מה במצרים הענקתי לך ושניתי לך אף אתה הענק לו ושנה לו וכו', וכן הוא אומר (תהילים סח, יד) כנפי יונה נחפה בכסף, זו ביזת מצרים, ואברותיה בירקרק חרוץ, זו ביזת הים, (שה"ש א, יא) תורי זהב נעשה לך, זו ביזת הים, עם נקודות הכסף, זו ביזת מצרים, עכ"ל. נראה מלשון הספרי שמצוות הענקה היא ב' פעמים, הא', עם צאתו לחירות כדוגמת ביזת מצרים, והב', לאחר זמן כדוגמת ביזת הים שהייתה לאחר זמן.

ובמנחת חינוך (מצווה תפ"ב אות ד') התקשה מהו עניין ב' הענקות האלה, הרי שיעור ההענקה קצוב הוא בגמ' (קידושין יז, א), ומה יוסיף בהענקה שנייה על מה שכבר נתן בהענקה ראשונה. וכתב שההענקה הב' היא לפי הברכה שנתברך הבית, וכפי שנחלקו בזה בגמ' (קידושין יז, ב), דתניא אשר ברכך ה' אלהיך, יכול נתברך בית בגללו מעניקים לו, לא נתברך בית בגללו אין מעניקים לו, תלמוד לומר, הענק תעניק מכל מקום, אם כן מה תלמוד לומר אשר ברכך, הכל לפי ברכה תן לו. רבי אלעזר בן עזריה אומר, דברים ככתבן, נתברך בית בגללו מעניקים לו לא נתברך בית בגללו אין מעניקים לו, אם כן מה תלמוד לומר העניק תעניק, דברה תורה כלשון בני אדם, עיי"ש. והספרי ס"ל כת"ק שמצווה להוסיף על ההענקה לפי הברכה, וזו היא הענקה שנייה שצריך להעניק יתר על הסכום הקצוב.

ומעתה יש לומר, דההענקה הא' היא מדין תשלומי שכירות, ולכן מוטל עליו לפרעו מיד עם סיום השכירות. וכיון שהענקה זו היא מתורת שכירות, יש לממון זה דין ממון גמור ויורשיו יורשין אותו ובעל חוב גובה ממנו. אבל ההענקה הב' הניתנת לאחר זמן, אינה ניתנת בתורת שכירות המשתלמת מיד, אלא בתורת צדקה, ולגבי הענקה זו דרשינן 'לו ולא ליורשיו' 'לו ולא לבעל חובו'. ולפ"ז מה שכתב הרמב"ם שאין בעל חוב גובה מן ההענקה היינו דווקא בהענקה שנייה שהיא בתורת צדקה, אבל בהענקה ראשונה שהיא מתורת תשלומי שכירות שפיר בעל חוב גובה ממנו [שוב ראיתי במשך חכמה שהלך לדרכו להיפך, שאם לא נתברך הבית בגללו אין יורשיו יורשין אותו דחס רחמנא אנפשיה דעבד, משא"כ אם נתברך הבית בגללו הו"ל כשכר פעולה ויורשיו יורשין אותו, עיי"ש].

ד) ובגוף מה שנחלקו רבי אלעזר בן עזריה וחכמים אם מצוות הענקה היא גם בכה"ג שלא נתברך הבית בגללו יש לומר, דבהא גופא קמיפלגי אם תשלומי הענקה הן בתורת צדקה או בתורת תשלומי שכירות, דאם הענקה היא מדין תשלומי שכירות אין סברא לחלק בין נתברך הבית בגללו או לא נתברך, סו"ס בדין הוא שישלם לו את שכר פעולתו, אבל אם הענקה היא מדין צדקה, שפיר קאמר רבי אלעזר בן עזריה שלא חייבה אותו תורה בצדקה זו אלא כשנתברך הבית בגללו. ואפשר שזהו בכלל כוונת הש"ך שכתב: דהדבר ידוע דהענקה הוא מדין צדקה וכדמשמע בקרא (דברים טו, יד – טו) ובש"ס (ב"מ לא, ב) ובקידושין (יז, א) בכמה דוכתי, עכ"ל. ויתכן לומר ביתר שאת, שגדר הענקה היא כעין תורת מעשר, דכיון שנתברך הבית בגללו, בדין הוא שיתן צדקה מאותו הריווח.

ולפי דברינו הנ"ל דב' הענקות הן יתכן לומר, דהענקה ראשונה שהיא בתורת תשלומי שכירות חייב להעניק בכל גוונא אפי' לא נתברך הבית בגללו, שהרי הוא בתורת תשלומי שכירות, ואילו הענקה שנייה שהיא בתורת צדקה אינו מתחייב בה אלא אם כן נתברך הבית בגללו, וכדברי המנחת חינוך הנ"ל שהענקה שנייה היא לפי הברכה.

היוצא מזה די' נפ"מ בין ב' הענקות אלו, דההענקה הא' שהיא מדין תשלומי שכירות, בעל חוב גובה ממנה, דהא להלכה אית לן שעבודא דרבי נתן, ויורשיו יורשין אותה כדין שכיר שפעולתו ליורשיו כמשמעות הגמ', אבל ההענקה הב' שהיא מדין צדקה שהיא נוהגת דווקא בכה"ג שנתברך הבית בגללו כמו שנתבאר, עלה דרשינן 'לו לא ליורשיו' כשיטת הספרי, והכ"נ אין בעל חוב גובה ממנה, שאין בעל חוב גובה חובו מן הצדקה.

והדבר מדוקדק בלשון הכתוב, שנאמר **העניק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך אשר ברכך ה' אלקיך תתן לו**, **העניק** זו הענקה ראשונה שהיא מדין תשלומי שכירות, ושוב אמר **תעניק לו** זו הענקה שנייה, ועליה אמרה תורה **תעניק לו**, לו ולא ליורשיו לו ולא לבעל חובו, משום דהו"ל בתורת צדקה. ולזה סמך הכתוב להענקה שנייה זו **אשר ברכך ה' אלקיך תתן לו**, שעל אותה הענקה שהוא נותן ממה שברכו ה' אלקיו שנתברך הבית בגללו שהיא מתורת צדקה, 'תתן לו' ולא ליורשיו, 'לו' ולא לבעל חובו'.

בעידן רעוא דרעוין פרשת ראה

תש"ע

בתוה"ק (יא, כו-כח) ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם.

וידוע מה שהקשה האר"י הק' על מה שכתב בתורה ברכה 'וקללה', דהרי מפי עליון לא תצא הרעות (איכה ג, לח) ואיך יתכן שיתן השי"ת קללה לאיש. עוד יש לבאר הא דאצל ברכה כתיב את הברכה 'אשר' תשמעו אל מצות ה', ולשון אשר פירושו שכך יהיה, ובקללה כתיב והקללה 'אם' לא תשמעו אל מצות ה', בלשון שמא כלומר אם יהיה כך, גם יש לבאר בדברי הכתוב אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם, דמשמע דאם לא תשמעו היינו שיעבור על העבירה החמורה ביותר, ללכת אחרי אלהים אחרים שיעבוד עבודה זרה.

ונראה לומר ענין בזה, דהנה פרשה זו פרשת ראה, חל תמיד או בשבת ראש חודש אלול, או בשבת מברכים לחודש אלול, וחודש אלול הוא החודש המתוקן לתשובה, שבה צריך כל אדם לעשות חשבון לנפשו ולבדוק בדקי לבבו לצרפה ולזככה מכל סיג ופגם, ובספרים כתבו שהוא מרומז בשם החודש אלול, דבתרגום אונקלוס על הפסוק 'ויתורו' את ארץ כנען תירגם 'ויאללון' (במדבר יג, ב) מלשון 'אלול', רמז לכך שבחודש אלול צריך כל אחד לתור ולבדוק אחר מעשיו אם הם נכונים וישרים או שצריכים תיקון, דחודש אלול הוא הזמן שעושים חשבון הנפש על כל המעשים שעשו.

ברם אדם העושה לעצמו חשבון הנפש ומתחיל להתבונן איך עבר עליו כל השנה, עלול ליפול עליו פחד גדול, שעושה חשבון הנפש מתחילת סימן

א' בשולחן ערוך ועד סוף ארבעה חלקי שולחן ערוך אם קיים כל המצוות שצריכים לעשות, ואם קיים אותם בכל פרטיהם ודקדוקיהם, ולפעמים רואה שאפילו תפלה אחת לא התפלל כהוגן בכוונה, ואף ברכה אחת לא בירך בכוונה כדבעי, ומי מדבר מהתנהגותו בענינים שבין אדם לחבירו, וממילא כשמתבונן בכל זה הרי נעשה לו חושך נגד עיניו, ומתיימש אפילו מלמצוא פרקליט אחת שיליץ עליו זכות, דהוא כמו אדם שעבר על כל חוקות המדינה ולא דילג על אחת מהם, שאדם כזה הרי הוא מתיימש מלצאת זכאי בדין ואינו טורח אפילו לבקש עורך דין שימליץ בעדו, שהרי כל עורך דין יצחק ממנו שחבל על מאמציו ומעולם לא יצא זכאי בדין.

בפרט כשהאדם מתבונן בינו לבין עצמו שהרי אין זו פעם הראשונה אשר עושה לעצמו חשבון הנפש כשמגיע חודש אלול, אלא גם בשנה שעברה בחודש אלול כשעשה לעצמו חשבון הנפש הגיע למסקנא דומה, וגם אז התחרט בלב שלם על כל מעשיו ועשה תשובה באמת וקיבל על עצמו בקבלה גמורה להיטיב מעשיו, והרי הוא עומד עכשיו שנה לאחר מכן ולא השתנה מאומה, וכענין זה עבר עליו גם בכמה שנים שעברו אשר עדיין זוכר אותם, שעשה חשבון דומה והגיע לאותו מסקנא שמהיום והלאה ישנה התנהגותו ויטיב דרכו, ואם כן האדם בקל יכול ליפול אל זרועות היאוש ח"ו ויאבד תקוה מלשוב בתשובה ולשנות דרכו.

אך מאידך צריך האדם להתחזק ולחשוב לעצמו מגודל מעלת התשובה, ממה שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ז ה"ד) שאל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה, שאין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, עכ"ל, דהנה כשאדם מקבל על עצמו לשוב בתשובה אפילו הוא מלוכלך כולו מחטאים, מ"מ ברגע שעושה תשובה נעשה אהוב לפי המקום, וכמו אב האוהב את בנו אע"פ שהבן מתלכלך נשאר האהבה של האב לבנו בלי שום שינוי, כן הוא אצל בר ישראל שעושה תשובה, מיד אוהב אותו הקב"ה אע"פ שעדיין לא נטהר לגמרי מלכלוכו.

ומוסיף הרמב"ם וכותב, ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו אמרו חכמים (ברכות לד:) מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם, ע"כ, ואם כן בזה צריך

האדם להתחזק ולחשוב שתיכף כשישוב בתשובה, בזה לבד, כבר מיד יהיה אהוב למקום ויגיע למדרגת צדיקים הגדולים שבדור, ואכן דוקא משום כן לפי שיש לו נסיונות קשות ואעפ"כ הוא מתגבר עליהם ושב בתשובה, דייקא משום כך חשוב תשובתו בשמים כל כך והרי הוא נחשב גדול יותר מהצדיקים שבדור.

וכשמסתכלים על ענין התשובה בהשקפה זו הריהו מתקבל יותר על הלב וקל יותר לגשת לעשות תשובה, ותשובה כזה היא בבחינת תשובה מאהבה, שבמקום שיחשוב מגודל הפגם שעשה ע"י עונותיו ומכח זה להגיע לתשובה מיראה ופחד, עומדים לפניו דברי הרמב"ם בגודל מעלת התשובה, ששערי תשובה לא ננעלו ואדרבה בכח התשובה יכול להתעלות ולהגיע למעלות ולמדרגות נשגבות, וכמו שכתב שם הרמב"ם בהמשך דבריו (הל' ז') כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם, והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם.

והנה הרה"ק הר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע בנועם אלימלך בפרשתו, מבאר הפסוק ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, שברכה רמז לאהבה, וקללה רמז ליראה, היינו יראת העונש, וכתב הר"ר אלימלך זי"ע דלפיכך הוצרך ליראת העונש, מחמת הרשעים שצריך ליראם מן החטא ע"י יראת העונש, וזהו הקללה, והיינו לא קללה ממש ח"ו, אלא הוא להרחיק את האדם שלא יבוא לידי עבירה ע"י שמפחידו בעונשים וקללות.

ומבאר שם לדרכו כוונת הכתוב באומרו **ראה** דקאי על בחינת האהבה, דהנה יראת העונש יכול להיות לאדם אף שאין רואה הדבר המיראו רק באומרים לו למשל אל תלך אל המקום הזה ששם הוא דבר הממית והמזיק, הוא מתירא ואינו הולך, אבל אהבה בלתי אפשרי להיות לאדם כי אם בראותו הדבר הנאהב, וכל זמן שאין רואה בעיניו אין לו רק השתוקקות לראות וכדו', ונמצא שורש הדבר אהבה נקרא בשם ראייה שאין אהבה נגמרת אלא בראיה, והנה בהיות האדם במדרגה גבוהה זו צריך שמירה תמיד ולהחזיק עצמו שעדיין אינו במדרגה זו, וזהו **ראה** פירוש כשאתה במדרגת אהבה הנקרא בשם ראייה, **אנכי נותן לפניכם** רוצה לומר עדיין צריך להחזיק עצמם שאינך במדרגת אחדות גמור רק **לפניכם** שהוא לשון רבים ועדיין אתה כשאר בני אדם, כי אם

היום ברכה וקללה רוצה לומר תחזיק עצמך כאלו התחלת היום להרגיל עצמך במדריגת אהבה ויראה, עיי"ש מש"כ לדרכו בקודש.

ובענין זה כבר הזכרנו כמה פעמים מדברי האלשי"ך הק' בפירוש הפסוק (משלי ט, ח) אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך, דיש לדקדק למה בחכם כתיב לחכם בתוספת 'ל', ובלץ כתיב לץ בלי תוספת 'ל', ומבאר האלשיך **אל תוכח לץ** פירושו שאל יוכיח אחד את חברו ויאמר לו תדע שאתה לץ ובעל עבירה שעברת על עבירות החמורות וקשה לך מאוד לתקן את מעשיך, **פן ישנאך** כלומר שבדרך זה לא ישמע לך ורק יתרבה אצלו שנאה נגדך, אלא הדרך הרצוי היא **הוכח לחכם** היינו שתוכיח אותו לאמר לו מסוגל אתה לגדול ולהיות לחכם אם רק תיטיב את מעשיך, שבאופן זה יתקבלו דבריך בלבו ויאהבך שלא רק שיתקבלו דבריך אלא גם יאהב אותך על דבריך אלו.

ועל פי זה יש לבאר המשך הפסוק, את הברכה אשר תשמעון אל מצות ה' אלקיכם, **את הברכה** רצונו לומר באם יגיד להאדם הברכה והטובה שיש בתורה ומצוות ובדרך האהבה כדברי האלשיך הק' אזי **אשר ישמעון** שישמע ויקבל את הדברים **אל מצות ה' אלקיכם** לקיים את המצות בחשק מתוך אהבה ורצון.

גם יבואר בדרך זה דברי המדרש (ילקוט שמעוני דברים, רמז תתעה) ברכה וקללה למה נאמר, לפי שנאמר החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה, שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן המקום לפנינו שני דרכים דרך החיים ודרך המות נלך באיזו מהן שנרצה, תלמוד לומר ובחרת בחיים, שדברי המדרש לכאורה תמוהים מאוד, וכי יעלה על הדעת לשום בר דעת ללכת בדרך המות עד שיצטרך הכתוב לומר ובחרת בחיים, אך לדרכינו יובן שפיר, דהחיים והמות קאי על ב' דרכים אלו אהבה ויראה, שנתן לנו המקום ב' דרכים, או שיתעורר מכח יראת העונש ע"י שיפול עליו פחד מרוב החטאים אשר עשה ומגודל היראה ישוב בתשובה, או שיכול האדם להתעורר לתשובה מרוב אהבה להשי"ת, מתוך הכרה אמיתית ברוב טוב הגנוז בדרך הרצוי בעבודת ה' ובעסק התורה ומצוות, ולזאת אמר הכתוב ובחרת בחיים שעדיף לבחור בדרך החיים היא הברכה, לשוב בתשובה מאהבה ולהתקרב אל הקב"ה מרצון הטוב ובחפץ לב.

עוד יורמז בכתוב, בהקדם מה שמביא בישמח משה (פרשת עקב) קושית האר"י ז"ל בפסוק ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, דקשה הא אין

קללה ממנו ית"ש, והשיב האריה"ק דהפירוש אנכי נותן וכו' ברכה וקללה, וא"ו מוסיף על ענין ראשון, דהיינו שיהיה הקללה גם כן ברכה, והיינו ע"י שיברך מאה ברכות, דאז מהפך תיבת קלל"ה למפרע והוא הלל ק', ונעשה ממנו ברכה, וזה פירוש הכתוב ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה (שם כג, ו), עד כאן דבריו הקדושים.

וממשיך הישמח משה לבאר עפי"ז הפסוק ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך (דברים י, יב), ודרשו חז"ל (מנחות מג, עיי"ש ברש"י) חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך, אל תיקרי מה אלא מאה, וידוע דשם מ"ה הוא מקור הרחמים, וזה פשט הפסוק ועתה ישראל מה, שם מ"ה שהוא מקור הרחמים שואל מעמך, שתתעורר בברכתך להפך הקללה לברכה ומדת הדין לרחמים, אל תיקרי מה שנעשה שם מ"ה, כי אין זה בידינו לפעול בשמים ממעל, אלא מאה דעל ידי מאה ברכות אנו יכולין לפעול זה, ומסיים הפסוק כי אם ליראה וגומר ולא הבה וכו', ר"ל רק בתנאי שיהיה הברכות בדחילו ורחימו, וכדברי הזוהר הק' (תיקו"ז י, כ"ה ע"ב) דכל מה דלא הוי בדחילו ורחימא לא פרכת לעילא, עכ"ד.

והנה ענין הכוונה במאה ברכות הוא דבר נחוץ עד מאוד לכל אחד ואחד, כי היא המביא את האדם לידי יראת שמים ע"י שמברך בכוונה, ולבד מזאת הרי מי שאינו נזהר לברך בכוונה כאילו גוזל להקב"ה שחמור מאוד, ובנועם מגדים (פר' תרומה) מעורר ג"כ על ענין מאה ברכות בכוונה, ומבאר בדרך חכמה ומוסר מאמר חז"ל (שבת קכב.) נר לאחד נר למאה, כי הפוסקים ז"ל כתבו דכגון אנו אין חוזרין בשביל חסרון כוונה אפילו לא כיוון באבות וג' ראשונות רק בפסוק שמע ישראל, ובפסוק הזה עיקר הכוונה ב'אחד' כידוע, והנה ידוע מאמרם ז"ל נשמתו של אדם קרויה נר כמאמר הכתוב (משלי כ, כז) נר ה' נשמת אדם, והכוונה בא מהשכל והנשמה שבאדם, וזהו שבאו חז"ל להזהיר על הכוונה במאה ברכות, ואמרו נר לאחד כשם שלתיבת 'אחד' אתה זרזי וזהיר לאומרו באור הנר הנשמה והכוונה, כן תזהר נר למאה ר"ל מאה ברכות לאומרם בכוונה נכונה.

ועפ"י דבריו י"ל עוד בדברי הכתוב ויהפוך ה' לך את הקללה לברכה, שתיבת ל"ך עולה במספר חמשים, ופסוק ראשון של קריאת שמע יש בו כ"ה אותיות, והרי חייב אדם לקרות בכל יום שתי פעמים קריאת שמע, שחרית וערבית, וביחד עולים האותיות של פסוק ראשון ג"כ חמשים, וזה פירוש, שאם אדם רוצה שיהפוך הקללה לברכה אפשר ע"י הלל ק' ע"י המאה ברכות,

נר למאה היינו שמברך המאה ברכות בכוונה גדולה כמו 'לך' רצ"ל כמו שקורא החמשים אותיות שבפסוק ראשון של קריאת שמע, ועל ידי כן ויהפוך ה' לך מקללה לברכה. וכעין זה כתב באמרי יוסף (פרשת לך לך; הובא בחקל יצחק בפרשתן) שמפרש בזה 'לך לך' שזה מרמז על קרי"ש כיון דפסוק של שמע ובשכמל"ו הם נ' אתון עם הכולל, ופעמיים בכל יום בשחרית וערבית הם ב' פעמים 'לך', וזהו ל"ך ל"ך, עיי"ש.

והנה כשאדם מתפלל אולי יש ללמד עליו זכות על חסרון הכוונה, כיון שקשה לאדם לצמצם מחשבתו משך כל עת התפילה, בעוד שכל היום הוא טרוד בכל מיני טירדות ובהגיע עת התפילה כל המחשבות מבלבלים אותו, אך לכל הפחות בברכות שאדם מברך להקב"ה צריך כל אחד לשום מגמתו שיכוון בעת הברכה למה שמוציא מפיו, אם זה כשמברך ברכה להודות לה' על שנתן לו לאכול ולשתות, או בעת תפילת שמונה עשרה כשמבקש מהשי"ת 'השיבנו אבינו לתורתך' או 'סלח לנו אבינו' או בברכת רפאינו, וכי איזה פנים יש לעני המגיע לפתחו של עשיר לבקש ממנו לחם לפי הטף ובעוד ששוטח בקשתו לפני העשיר ומתאר לו את רוע מצבו מבחין העשיר כי לבו בל עמו שעניו משוטטות ומחשבתו נודדת למקום אחר, וכי איזה פנים יש לתחנונים כאלו. וכל שכן למי שבאמצע התפילה הוא מסתובב מחוץ לביהמ"ד ואפילו פיו אינו מכון כראוי להוציא בקשותיו, שהרי זה דומה לעני שאפילו אינו מסיים דיבורו שבאמצע בקשתו אל העשיר הוא מסתובב ממנו וניגש לפתחי שאר בתים בסביבה לקבץ כסף.

ואמנם קשה להתרגל בפעם אחת לכוון בכל המאה ברכות, מכל מקום יש להתחיל בעבודה זו לכוון למה שמברך, מתחילה יכוון בברכה אחת ושתים וכך ימשיך ויוסיף לכוון בשאר הברכות עד שבמשך הזמן יוכל לכוון בכל הברכות כדבעי, וזהו **ראה אנוכי נותן לפניכם 'היום ברכה'** שתתחיל כבר תיכף מהיום לכוון בברכה אחת ולא תדחה אות למחרתו, וכך בכל יום ויום תוסיף עוד ברכה ועוד ברכה ובמשך הזמן תתרגל לכוין בכל הברכות.

ואם האדם עכ"פ משתדל לכוון אף שאינו מצליח תמיד, הוא מראה בזה שחשוב אצלו הברכה והבקשה, ולפחות אינו מזלזל בו, דמצינו בחז"ל בחומר הדבר לזלזל בדברים שבקדושה ע"י חוסר כוונה בברכות, דאיתא בגמרא (בבא מציעא פה:) מאי דכתיב על מה אבדה הארץ על עזבם את תורת, שלא ברכו בתורה תחילה, ופירש הר"ן (בנדרים פא.) כיון שלא היתה התורה חשובה

בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה, והיינו שלא החזיקו את התורה חשוב מספיק שצריך להודות עליה, וע"כ לא בירכו על התורה את ברכות התורה בכוונה. ולכן, אע"פ שהיצר עומד תמיד ומבלבל את מחשבותינו ומפריע מלכוון כדבעי, אך אם לכה"פ משתדל לכוון, מראה בזה שמחשיב הברכה ולא מחמת זלזול ח"ו בא מיעוט כוונתו, ועל כן על האדם להשתדל ולעשות מה שבידו שיוכל לכוון הברכה.

הנה חודש אלול מתקרב ובא, והרמב"ם כתב (הלכות תשובה פ"ג, ה"ד) אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, והנה העת לכל אחד להתעורר מתרדמתו ולהתחיל להתכונן לימים הקדושים, וע"כ מן הראוי שיקבל כל אחד על עצמו לעשות ברכות בכוונה, והדגשה מיוחדת צריכים להשים לב לחנך הבנים לעשות ברכות בכוונה, דכשמברך הילד אשר יצר ידע ויבין תוכן הדברים שאומר, וחלילה מי שיש לו יסורים ל"ע יודע היטב מהו החשיבות של ברכה זו, ובכל ברכה וברכה שאדם מברך בכוונה קונה לעצמו הרבה פרקליטים טובים ליום הדין, ואלו הם הפרקליטים תשובה ומעשים טובים.

ויש איתי מקום לעורר דהרי אצל אחינו הספרדים משכימים כבר מתחילת חודש אלול לסליחות, ולנו האשכנזים לא נתן הרמ"א עדיפות זו, אך לקום באשמורת הבוקר כדי לעסוק בתורה גם אנו יכולים לעשות.

ירחם ה' לכל ישראל בכל אתר ואתר בכלליות ובפרטיות ברוחניות ובגשמיות בכל מה שצריכים להיושע בני חיי ומזוני רוויחי, בכתיבה וחתימה טובה לאלתר לחיים טובים ארוכים ולשלום, ושניגאל בגאולה שלימה בב"א.

התודה והברכה לידידנו
הרה"ח ר' **שאול יצחק ראזנבערג** הי"ו
על עזרתו להדפסת הגליון
לרגל שמחת היכנס בנו הב' **מרדכי** שיחי'
לנועם עול התורה והמצוות
יזכה לראות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח

* * *

התודה והברכה לידידנו
הרה"ח ר' **שמואל יצחק קורץ** הי"ו
על עזרתו להדפסת הגליון
לרגל שמחת הולדת הבן כמר **מנחם מענדל** שיחי'
יזכה לראות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח

* * *

התודה והברכה לידידנו
הרה"ח ר' **יוסף קנאפלער** הי"ו
על עזרתו להדפסת הגליון
לרגל שמחת הולדת הבן כמר **מרדכי** שיחי'
יזכה לראות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח

התודה והברכה לידידנו
הרה"ח ר' **יעקב נוסענצווייג** הי"ו
על עזרתו להדפסת הגליון
לעילוי נשמת אביו הרבני החסיד
הרה"ח ר' **אהרן יהושע** ב"ר **יעקב יהודה** ז"ל
נלב"ע כ"ז מנחם אב תשע"ו לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

* * *

התודה והברכה לידידנו
הרה"ח ר' **מרדכי טעסלער** הי"ו
על עזרתו להדפסת הגליון
לעילוי נשמת אביו הרבני החסיד
הרה"ח ר' **ברוך** ב"ר **שלמה** ז"ל
נלב"ע ביום כ"ה מנחם אב תש"פ לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

